

บทความวิจัย (Research Article)

ผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ

EFFECTS OF INTERVENTION FOSTERING STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS THEIR ACCEPTANCE OF PEERS WITH SPECIAL NEEDS

Received: April 3, 2019

Revised: April 28, 2019

Accepted: May 20, 2019

ภคภรณ์ เลิศข้าของกุล^{1*} ชนิศา ตันติเฉลิม²Phakaporn Lertchamchongkul^{1*} Chanisa Tantixalerm²^{1,2}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{1,2}Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding author, E-mail: phakaporn.w@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และเปรียบเทียบระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลองทั้งก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล ตัวอย่างในการวิจัย คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 86 คน โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น คือ โปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษและแบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างช่วงเวลาในการวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (one-way repeated measure ANOVA) และสถิติทดสอบแบบอิสระ (Independent samples t – test) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษภายหลังการทดลองและในระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษภายหลังการทดลองและในระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: การยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ / เด็กที่มีความต้องการพิเศษ / โปรแกรมส่งเสริมทัศนคติการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

This quasi experimental research aims to study the effects of using the fostering students' attitude towards their acceptance of peers with special needs intervention. The participants

were 86 students of the grade 9. The research instrument included the intervention fostering students' attitude towards their acceptance of peers with special needs and acceptance of peers with special needs questionnaire. One – way repeated measures ANOVA and Independent sample t-test were used to compare mean and standard deviation between the time series of acceptance of peers with special needs. The results of research were the score of acceptance of peers with special needs in the posttest and follow-up test of the experimental group was higher than Pretest at .05 statistical significance and the posttest and follow-up test of the experimental group was higher than the control group at .05 statistical significance

Keywords: Peers acceptance / Special needs / Awareness intervention / Students' attitude towards peers with special needs

ที่มาและความสำคัญ

การศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมเกิดการยอมรับ เกิดผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรวม และต้องไม่เกิดการแบ่งแยกในชั้นเรียน (Social exclusion) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; Audit commission, 2002) แต่ในทางปฏิบัติแล้วการจัดการเรียนรวมอาจไม่ใช่เครื่องยืนยันว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะได้รับการยอมรับ (Lindsay & Edwards, 2013) จากงานวิจัยพบว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษรู้สึกว่ตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในชั้นเรียน รู้สึกเหงา โดดเดี่ยวและไม่ปลอดภัย (Tavares, 2011) มีความเสี่ยงในการถูกแยกจากสังคม (social exclusion) ถูกกลั่นแกล้ง (Tavares, 2011; Vreeman & Carroll, 2007) และพบว่าระดับการยอมรับและทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในระดับที่ต่ำ (ภักดินิพนธ์ ภู่นิม, 2555; ขนาสนร นิมนนวล, 2549; Nowicki & Sandieson, 2002) ซึ่งหากเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นไม่ได้รับการยอมรับในสังคมจะได้รับผลกระทบทางลบต่อจิตใจ เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล และมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Gini & Pozzoli, 2009; Pittet, Berchtol, Akre, Michaud, & Suris, 2010; Vreeman & Carroll, 2007) ส่งผลเสียต่อบรรยากาศในการเรียนของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นด้วย

ขวัญใจ อธิปัญญาวงศ์ (2556) อธิบายว่าสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในเด็กทั่วไปจำเป็นต้องเกิดการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับความบกพร่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เมื่อมีความรู้และเข้าใจมากเท่าใดก็ยิ่งส่งผลต่อทัศนคติที่ดีและความสัมพันธ์อันดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับในที่สุด (Ali, Fazil, Bywaters, Wallace, & Singh, 2001)

โอดอมและบราวน์ (Odom & Brown, 1993) เห็นว่านักเรียนทั่วไปมักจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหากไม่มีกิจกรรมหรือการส่งเสริมอื่นๆ และจะมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแคในกิจกรรมที่โรงเรียนส่งเสริมเท่านั้น (Rillotta & Nettelbeck, 2007; Tavares, 2011) นอกจากนั้น ข้อค้นพบของ เกอบิช (Grbich, 2007) ลินชีและคณะ(Lindsay, McPherson, Aslam, McKeever, &

Wright, 2013) และภคินีพิชญ์ ภู่อิม (2555) ยังพบว่าการใช้โปรแกรมเพื่อปรับทัศนคติและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้เรียนรู้และสามารถพัฒนาทัศนคติที่ดีและส่งผลให้เกิดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้น และเกิดบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนได้

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในประเทศไทยพบว่า โดยมากแล้วจะเป็นในทิศทางของการสำรวจและศึกษาทัศนคติและการยอมรับในชั้นเรียนรวม (กนกพร วิบูลพัฒนะวงศ์, 2560; ชนาพร นิมนวล, 2549) หรือการศึกษาผลของโปรแกรมสร้างการยอมรับหรือเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่งด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น งานวิจัยของ ภคินีพิชญ์ ภู่อิม (2555) ที่ศึกษาทัศนคติหลังการจัดกิจกรรมเล่านิทานให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นต้น

ซึ่งงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาและศึกษาผลของการจัดโปรแกรมส่งเสริมการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษครอบคลุมทุกประเภทในชั้นเรียนรวม โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นยังมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงเห็นตรงกับคำแนะนำของ ลินซีและเอ็ดเวิร์ด ที่กล่าวว่า (Lindsay & Edward, 2013) หากศึกษาและสำรวจจนพบระดับของการยอมรับและทัศนคติของเด็กทั่วไปต่อเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษแล้วในขั้นต่อไปควรตระหนักถึงการสร้างการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้โปรแกรมเพื่อพัฒนาให้เด็กทั่วไปเข้าใจและเกิดยอมรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ จนสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างเหมาะสม เกิดเป็นสังคมแห่งการยอมรับและเท่าเทียมอย่างแท้จริงได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลองทั้งในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมุติฐานงานวิจัย

1. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษและในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
2. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษและในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาในโรงเรียนยโสธรพิทยาคม จังหวัดยโสธร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดที่อยู่ในโครงการ

“เด็กพิการเรียนรวม” จำนวนทั้งสิ้น 602 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนทั่วไปชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนรวมกับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนโยธินวิทยาจำนวน 86 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ภายหลังจากการคัดเลือกจากผลคะแนนการวัดระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-Test) โดยเลือก 2 ห้องที่มีคะแนนใกล้เคียงกันมากที่สุด และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อแบ่งได้เป็นกลุ่มทดลอง 44 คน และกลุ่มควบคุม 42 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ

ตัวแปรตาม คือ การยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทั่วไปเกิดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ
2. เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสำหรับนักเรียนทั่วไปในชั้นเรียนรวมต่อไป
3. สามารถนำโปรแกรมที่พัฒนานี้ไปปรับใช้กับนักเรียนทั่วไปที่มีการเรียนกับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพื่อส่งเสริมการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนที่มีการเรียนรวมได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษมีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า (Likert Scale) 6 ระดับ มีข้อความถามทั้งหมด 35 ข้อจำแนกข้อความตามองค์ประกอบ การยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษได้แก่ 1) รับรู้ว่าเพื่อนพิเศษเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน จำนวน 9 ข้อ 2) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนที่มีความพิเศษ จำนวน 12 ข้อ 3) การให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น จำนวน 7 ข้อ 4) การไม่ล้อเลียนและกลั่นแกล้ง จำนวน 7 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของแบบวัด (IOC : Index of Item - Objective Congruence) ได้ที่ระดับ 0.83-1.00 จากนั้นนำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของข้อความถาม และวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบวัดโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคแอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.81

2. เครื่องมือในการทดลอง คือ โปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) เสริมสร้างความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ และ 3) เสริมสร้างแนวโน้มการเกิดพฤติกรรมการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรง

คุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของแบบวัด (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ได้ที่ระดับ 0.95-1.00 จากนั้นนำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) และทำการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experimental research design) โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 3 ระยะคือ ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล รูปแบบการวิจัยมีดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง	ก่อนการทดลอง	การทดลอง	หลังการทดลอง	ระยะติดตามผล
E	O1	X	O2	O3
C	O1	-	O2	O3

โดย	E	คือ	กลุ่มทดลอง
	C	คือ	กลุ่มควบคุม
	X	คือ	โปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ
	O 1	คือ	Pretest
	O 2	คือ	Posttest
	O 3	คือ	Follow up

ตอนที่ 2 การทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นทดลอง

กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมใช้เวลาทั้งหมด 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ครั้ง โดยจัดโปรแกรมในช่วงกิจกรรมโฮมรูม คาบวิชาแนะแนว และคาบว่าง ครั้งละ 50 นาที โดยโปรแกรมจะใช้กิจกรรมบูรณาการที่ให้ความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในกิจกรรม 4 ครั้งแรก โดยเน้นการบรรยายเพื่อให้ความรู้ควบคู่กับการเล่นเกมจำลองสถานการณ์และความบกพร่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จากนั้นก็ร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม ส่วนในกิจกรรม 4 ครั้งต่อมาจะเป็นการให้ผู้เรียนได้พบกับตัวแบบที่มีการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ พบเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษที่ยอมรับกับครูว่าตนเองมีความบกพร่องด้านการเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในมิติต่างๆ ระหว่างกิจกรรมในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะมีการประเมินเพื่อติดตามผล เช่นการประเมินความรู้ความเข้าใจ

จากใบงาน จากมุมมองในการแสดงความคิดเห็นเมื่อร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นต้น และในกิจกรรมครั้งสุดท้าย ผู้วิจัยจะนำใบงานและวิดีโอการสัมภาษณ์ในกิจกรรมเพื่อเป็นการแสดงผลและพัฒนาการของทัศนคติที่มีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษของผู้เข้าร่วมโปรแกรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าการยอมรับนั้นไม่ยาก และสามารถได้ให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ จนเกิดเป็นแรงจูงใจภายในให้แสดงพฤติกรรมการยอมรับได้ในที่สุด

ขั้นหลังการทดลอง

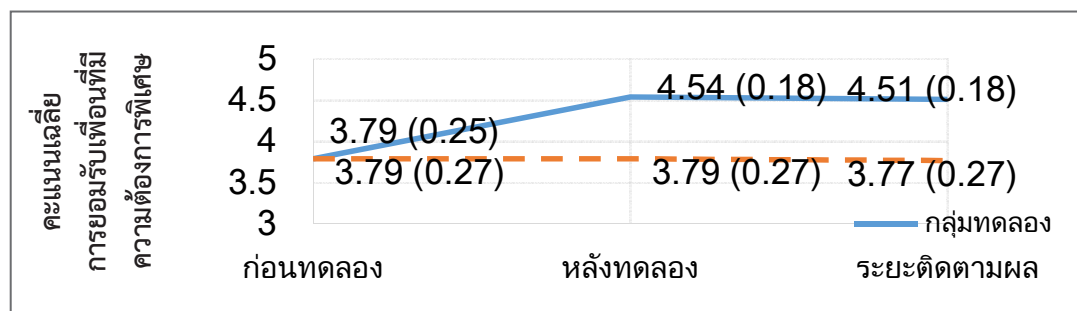
1. ให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อวัดระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม (Posttest) 1 สัปดาห์
2. ให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษอีกครั้งหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ 2 สัปดาห์ เพื่อวัดระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษในระยะติดตามผล (Follow up)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษก่อนทดลองหลังทดลองและระยะติดตามผลของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (one-way repeated measure ANOVA)
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษก่อนทดลองหลังทดลองและระยะติดตามผลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการวิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่าที (t-test for independent samples)

ตอนที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเบื้องต้นของ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผลโดยมีรายละเอียดดังนี้

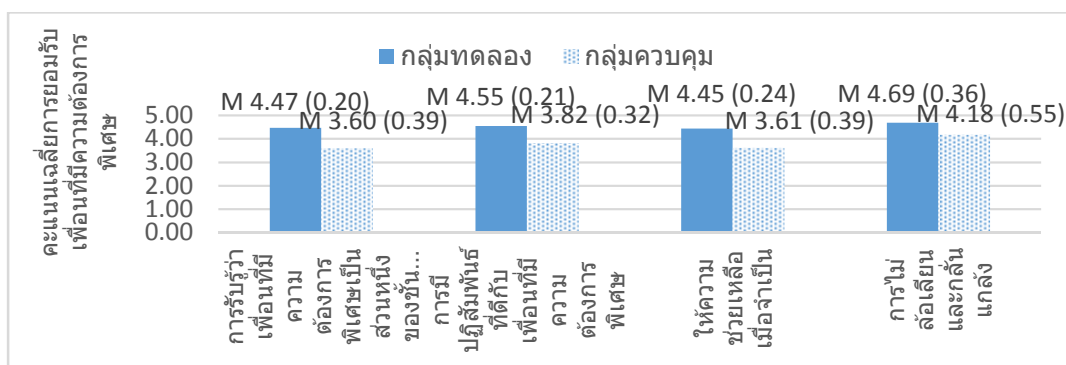

ภาพ 1 คะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษก่อนทดลองหลังทดลองและระยะติดตามผลของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทดสอบด้วยค่าที (t-test for independent samples)

4.1 เปรียบเทียบระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลองในระยะก่อนทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล พบว่า ในระยะหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ($M = 4.54$, $SD = 0.18$) สูงกว่าก่อนทดลอง ($M = 3.79$, $SD = 0.25$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในระยะติดตามผล ($M = 4.51$, $SD = 0.18$) ค่าเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง ($M = 3.79$, $SD = 0.25$) แต่ต่ำกว่าระยะหลังการทดลอง ($M = 4.54$, $SD = 0.18$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

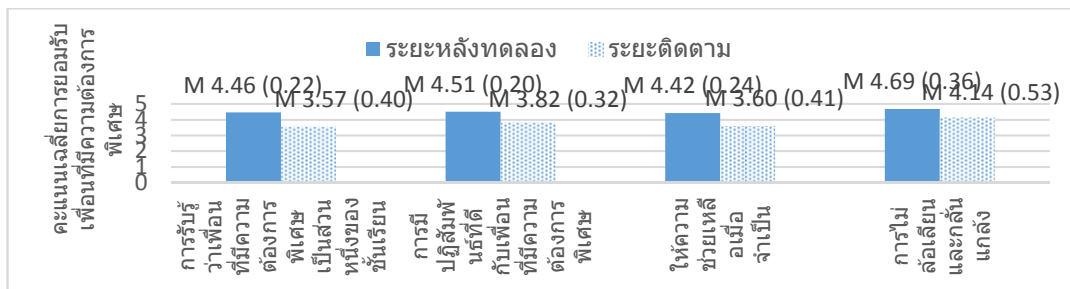
4.2 เปรียบเทียบระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะ หลังการทดลองและระยะติดตามผลพบว่าในระยะหลังการทดลองค่าเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลอง ($M = 4.51$, $SD = 0.18$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 3.77$, $SD = 0.27$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในระยะติดตามผลค่าเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลอง ($M = 4.54$, $SD = 0.18$) สูงกว่ากลุ่มควบคุม ($M = 3.79$, $SD = 0.27$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 จากการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษพบว่าในระยะหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษทั้งโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รายละเอียดในภาพ 2

ภาพ 2 ระดับคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะหลังการทดลอง

4.4 จากการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษพบว่าในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษทั้งโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รายละเอียดในภาพ 3

ภาพ 3 ระดับคะแนนเฉลี่ยการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะติดตามผล

สรุปผลการวิจัย

1. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษและในระยะติดตามผล กลุ่มทดลองมีระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
2. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ กลุ่มทดลองมีระดับการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ พบว่า ในระยะหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบสูงกว่าในระยะก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและมีค่าเฉลี่ยคะแนนการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษโดยรวมและจำแนกแต่ละองค์ประกอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงให้เห็นว่าการสอนด้วยโปรแกรมส่งเสริมทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษช่วยเสริมสร้างการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษได้ อาจเนื่องมาจากโปรแกรมนี้นุ่งเน้นในการพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านผ่านเทคนิคการสอนแบบบูรณาการที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ของวัยรุ่น (กุญชร คำขย, 2549; ปวีศรี กิจสุขจิต, 2559) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากนัก คือ 1) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) ส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ 3) ส่งเสริมแนวโน้มพฤติกรรมกรยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงสังเคราะห์ของลินซีและเอ็ดเวิร์ด (Lindsay & Edwards, 2013) ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรมบูรณาการนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าจัดกิจกรรมเพียงไม่กี่กิจกรรมโดยโปรแกรมนี้ให้ทั้งความรู้ กระตุ้นการคิดวิเคราะห์และการตระหนักถึงความสำคัญของการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ด้วยการใช้สื่อวิดีโอ รูปภาพ มีตัวแบบเชิงสัญลักษณ์จากสื่อที่ใช้ประกอบการบรรยาย การเล่นเกมจำลอง (Simulation) การจัดกิจกรรม 4 ครั้งแรกของโปรแกรมจะเป็นการปูพื้นฐานความรู้และ

ความรู้สึกที่ติดต่อกันที่มีความต้องการพิเศษดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเก็บจำ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1973) ซึ่งระบุว่าหากบุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตแล้วมนุษย์จะสามารถเข้าใจและแสดงพฤติกรรมดังกล่าวได้ นอกจากนี้ผู้เรียนยังเกิดทักษะและความรู้จากกิจกรรมต่างๆ ส่งผลต่อรับรู้ได้ว่าพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้ไม่ยากก่อให้เกิดเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมภายในหรือแรงจูงใจภายในให้แสดงพฤติกรรมการยอมรับต่อไปตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) (Ajzen, 1985) ซึ่งตัวควบคุมพฤติกรรมภายในดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อทัศนคติ (Ajzen, 1991) และเนื่องจากในทางจิตวิทยาถือว่าทัศนคติมีผลโดยตรงต่อการทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นการชักจูงให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติจึงมีหลักการเกี่ยวกับการชักจูงให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรม (ธีระพร อูวรรณโน, 2529; Petry, 2018)

เพื่อให้กระบวนการการเรียนรู้โดยการสังเกตสมบูรณ์คือการเรียนรู้ขึ้นเลียนแบบและการจูงใจจึงเกิดขึ้นในชั้นในกิจกรรม 4 ครั้งต่อมา ซึ่งจะมีการเชิญตัวแบบที่มีการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน นอกจากนี้ยังมีการเชิญผู้บรรยายซึ่งเป็นตัวแบบที่มีอายุใกล้เคียงกับผู้เรียนซึ่งจะเป็นตัวแบบที่มีประสิทธิภาพที่สุด (Bandura, 1973) มาบอกเล่าประสบการณ์ พูดคุยและแลกเปลี่ยนมุมมองเรื่องการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษจากตัวผู้ที่เป็เด็กที่มีความต้องการพิเศษเอง ทำให้มุมมองเกี่ยวกับยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษชัดเจนขึ้น ซึ่งสังเกตผลได้จากใบงานและการอภิปรายท้ายกิจกรรมว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษก็มีศักยภาพ ส่งผลให้ผู้เรียน เห็นคุณค่า เข้าใจขีดความสามารถ เข้าใจว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถพัฒนาได้ หากได้รับโอกาสและการยอมรับ มีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับบุคคลอื่นแม้จะมีความบกพร่อง และการสื่อสารไม่ใช่หนทางในการนำไปสู่การยอมรับอย่างแท้จริง แต่การรับรู้และเข้าใจภาวะบกพร่องและสิ่งที่เป็นอยู่ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยการเคารพซึ่งกันและกันไม่กลั่นแกล้ง และแบ่งแยกผู้ที่มีความต้องการพิเศษจากสังคมจึงจะเป็นสังคมแห่งการยอมรับและเท่าเทียมอย่างแท้จริง

จากการทำกิจกรรมกลุ่มอภิปรายร่วมในแต่ละครั้ง นำไปสู่ค่านิยมกลุ่มและบรรทัดฐานใหม่ในชั้นเรียน (Ajzen, 1991) สอดคล้องกับผลของงานวิจัยของมาร์มอนและคณะ (Marmon, Cohen, & Naon, 2007) ว่าเมื่อเกิดการรวมแล้วสมาชิกในกลุ่มมักมีค่านิยม ความชอบ และพฤติกรรมใกล้เคียงกัน ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบและนำไปสู่การจูงใจในการแสดงพฤติกรรมในที่สุด (Bandura, 1973) ในชั้นเรียนแบบและจูงใจนี้ได้เกิดขึ้นในกิจกรรมครั้งที่ 8 โดยผู้วิจัยได้แจกใบงานที่ผู้เรียนทำที่ผ่าน มาและเปิดวิดีโอที่ทำการสัมภาษณ์ผู้เรียนเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมที่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยมีการพัฒนาขึ้นทั้งเรื่องความรู้ความเข้าใจความรู้สึกและมุมมองที่มีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผู้วิจัยมีการกล่าวชมเชยถึงพัฒนาการและสะท้อนผลจากการได้รับการยอมรับด้วยการเปิดคลิปต่างๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสจะเป็นอย่างไร และเด็กที่มีความต้องการพิเศษในแ่งมุมที่ดี “เป็นคนพิเศษ” มีลักษณะอย่างไร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดบรรทัดฐานกลุ่มขึ้นมา ส่งผลเกิดตัวควบคุมภายนอก (Ajzen, 1991) หรือแรงเสริมที่เกิดจากบุคคลและสังคมรอบข้างนำไปสู่ความตั้งใจหรือเจตนาเชิงพฤติกรรม เป็นแนวโน้มของพฤติกรรมที่ผู้เรียนจะเห็นประโยชน์ของการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษว่าสามารถทำได้ไม่เห็นว่าเพื่อนๆ และบุคคลรอบข้างต่างทำเหมือนกัน ซึ่งแนวโน้มของพฤติกรรมเหล่านี้จะสามารถทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้และกลายเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากเจตนาตามแนวทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

(Theory of Planned Behavior: TPB) นันเอง (Ajzen & Madden, 1986)

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงวัดแนวโน้มพฤติกรรมของผู้เรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมด้วยแบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษซึ่งเป็นการประเมินตนเอง ที่เชื่อว่าเจตนาเชิงพฤติกรรมจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนรวมได้ซึ่งสิ่งที่สะท้อนผลของการยอมรับนอกจากผลจากการวิเคราะห์จากกลุ่มทดลองแล้วสิ่งที่เป็นการสะท้อนผลได้อีกอย่างหนึ่งคือข้อมูลเชิงคุณภาพจากตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษเอง โดยในท้ายกิจกรรมครั้งสุดท้ายผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพูดความรู้สึก โดยมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษลุกขึ้นและพูดกับทุกคนว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเพื่อนเคยตั้งฉายาให้เขาว่า “บักกีก” ซึ่งตามความหมายของคำภาษาอังกฤษหมายถึง คนที่ไม่พูด หรือเป็นใบ้ โดยหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมไปสักพักเขาสังเกตได้ว่าเพื่อนเลิกเรียกเขาว่า “บักกีก” และปฏิบัติกับเขาเหมือนเพื่อนทั่วไป ไม่มีสายตาที่ดูแคลนเมื่อเขาอ่านหนังสือไม่ได้หรือทำงานช้า อาจเป็นผลมาากิจกรรม People First Language ที่เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าคำพูดนั้นมีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อจิตใจของผู้ที่มีความต้องการพิเศษดังนั้นจึงควรมีหลักการในการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเหล่านี้โดยจะไม่ตัดสินว่าคนกลุ่มนั้น “เป็นอะไร” แต่ควรใช้คำว่า “มีภาวะอะไร” มากกว่า เป็นต้น

ผลจากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวของตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยตรงแสดงให้เห็นจุดบกพร่องของกระบวนการวัดผลการวิจัยขึ้นนี้นั้นคือ ควรมีการเก็บข้อมูลกับตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั้งในระยะก่อนทดลอง หลังทดลองและระยะติดตามผลควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลกับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษด้วย เพื่อให้ผลที่ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเนื่องการประเมินตนเองนั้นยังถือว่ามีความเสี่ยงในด้านประสิทธิภาพของการประเมินในเรื่องของความไม่แน่นอนของการทำแบบทดสอบของผู้เรียน ซึ่งอาจมีปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆมากระทบได้ เช่น ประเด็นเรื่องการกลั่นแกล้งเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษไม่ว่าในระยะใดและไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทดลองหรือกลุ่มควบคุมก็ตาม พบว่า อยู่ในระดับที่ต่ำ จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่ายังมีผู้เรียนจำนวนมากที่ไม่ยอมรับว่ากลั่นแกล้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น ดังนั้นผลที่ได้จากเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยตรงจึงมีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการวิจัยในครั้งนี้

สำหรับผลของคะแนนการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มทดลองในระยะติดตามผลที่มีระดับลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับระยะหลังทดลอง อาจเนื่องมาจากระยะเวลาและความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมที่น้อยเกินไปสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างโปรแกรมในการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของ Williamson (2014) ซึ่งเสนอว่าในการจัดกิจกรรมควรจัดให้มีความต่อเนื่องกันเป็นรายวัน (Daily) ไม่ควรจัดกิจกรรมเป็นรายสัปดาห์ (Weekly) สอดคล้องกับผลของงานวิจัย ของ Reina, López, Jiménez, García-Calvo และ Hutzler (2011) ที่พบว่าการจัดกิจกรรม 6 วันต่อสัปดาห์ส่งผลต่อทัศนคติที่ดีและการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับที่สูงกว่ากลุ่มที่จัดกิจกรรมเพียงวันเดียว

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

1. ผู้วิจัยมีความรู้เกี่ยวกับการยอมรับและเด็กที่มีความต้องการพิเศษเด็กอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผู้วิจัยจะเป็นบุคคลสำคัญในการกระตุ้นและช่วยสรุปผลการอภิปรายในแต่ละกิจกรรม
2. ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการใช้คำพูด การตัดสิน การตั้งฉายา หรือการวินิจฉัย

ผู้อื่น และประเด็นยอมรับไม่ใช่การเห็นใจและการสงสารซึ่งจะเป็นอุปสรรคของการเท่าเทียมในสังคมระหว่างเด็กทั่วไปและเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ

3. หากผู้วิจัยไม่สามารถหาตัวแบบการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษได้ อาจใช้วิธีเสริมในด้านอื่นๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสม เช่น ใช้ตัวแบบจากวิดีโอแทน

4. กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมสำหรับบุคคลที่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมาก่อน จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่นที่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ ซึ่งอาจมีการปรับตัวอย่างประจบประแจงเนื้อหา เกม หรือกิจกรรมบางอย่างให้มีความสอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. หากมีเวลาควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการเก็บข้อมูลกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น การสังเกตหรือการสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลจากการทำแบบวัดการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษของเด็กทั่วไป
3. ในการเก็บข้อมูลอาจมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มขึ้น เช่น การสัมภาษณ์ความรู้สึกและมุมมองต่อการยอมรับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษก่อนและหลังการทดลอง
4. ควรมีการศึกษาและส่งเสริมการยอมรับ การเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับกลุ่มอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น กับครูผู้สอนหรือครูที่ปรึกษา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กนกพร วิบูลพัฒนาวงศ์. (2560). การศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อเพื่อนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ*, 6 (2), 9-20.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณิศรทางการศึกษา พ.ศ. 2552.
- กฤษณ์ คำชาย. (2549). *จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ขวัญใจ อธิปัญญาวงศ์. (2556). *เจตคติต่อการเป็นเพื่อนกับนักเรียนออทิสติกเรียนร่วมบางเวลาในโรงเรียนจิตจรดรา ระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาสร นิมมว. (2549). *การศึกษาการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนร่วมระดับปฐมวัยของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระพร อรรถนโณ. (2529). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปวริศร์ กิจสุขจิต. (2559). ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการรังแกกันในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของโรแลนด์แอล เอเคอร์. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์*, 27 (1), 72-80.
- ภักนิพิชญ์ ภู่นิม. (2555). การศึกษาเจตคติต่อการเรียนร่วมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของนักเรียนปกติจากการใช้โปรแกรมส่งเสริมเจตคติทางบวก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต. สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Ajzen, I., & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of experimental social psychology*, 22(5), 453-474.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl; and J. Beckman (eds.), *Action-control*, pp. 11-39. Berlin: Springer.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ali, Z., Fazil, Q., Bywaters, P., Wallace, L., & Singh, G. (2001). Disability, ethnicity and childhood: A critical review of research. *Disability & Society*, 16(7): 949-967.
- Audit Commission. (2002). *Special educational needs: A mainstream issue*. London: Audit Commission for Local Authorities and the National Health Service in England and Wales.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Gini, G., & Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: A meta-analysis. *Pediatrics*, 123(3), 1059-1065.
- Grbich C. (2007). *Qualitative data analysis*. London: (n.p.).
- Lindsay, S., & Edwards, A. (2013). A systematic review of disability awareness interventions for children and youth. *Disability and Rehabilitation*, 35(8), 623-646.
- Marmon, M., Cohen, D., & Naon, D. (2007). Changing disability-related attitudes and self-efficacy of Israeli children via the partners to inclusion program. *International Journal of Disability, Development and Education*, 54(1), 113- 127.
- Nowicki, E. A., & Sandieson, R. (2002). A meta-analysis of school-age children's attitudes towards persons with physical or intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 49(3), 243-265.
- Odom, S. L., & Brown, W. H. (1993). Social interaction skills interventions for young children with disabilities in integrated settings. In C. A. Peck, S. L. Odom, & D. D. Bricker (eds.), *Integrating young children with disabilities into community programs: Ecological*

- perspectives on research and implementation* pp. 39-64. Baltimore, MD, England: Paul H. Brookes.
- Petry, K. (2018). The relationship between class attitudes towards peers with a disability and peer acceptance, friendships and peer interactions of students with a disability in regular secondary schools. *European Journal of Special Needs Education, 33*(2), 254-268.
- Pittet, I., Berchtold, A., Akre, C., Michaud, P. A., & Suris, J. C. (2010). Are adolescents with chronic conditions particularly at risk for bullying?. *Archives of Disease in Childhood, 95*(9), 711-716.
- Reina, R., López, V., Jiménez, M., García-Calvo, T., & Hutzler, Y. (2011). Effects of awareness interventions on children's attitudes toward peers with a visual impairment. *International Journal of Rehabilitation Research, 34*(3), 243-248.
- Rillotta, F., & Nettelbeck, T. E. D. (2007). Effects of an awareness program on attitudes of students without an intellectual disability towards persons with an intellectual disability. *Journal of intellectual and developmental disability, 32*(1), 19-27.
- Tavares, W. (2011). An evaluation of the Kids are Kids disability awareness program: increasing social inclusion among children with physical disabilities. *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation 10*: 25-35.
- Vreeman, R. C., & Carroll, A. E. (2007). A systematic review of school-based interventions to prevent bullying. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 161*(1), 78-88.
- Williamson, C. (2014). Effects of disability awareness educational programs on an inclusive classroom. *ScholarWorks@BGSU* (Spring): 1-32. Bowling Green State University